

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN ENERJİ POLİTİKASI

İçindekiler

1. AB neden bir Ortak Enerji Politikası geliştirmeye gerek duymuştur?
2. AB'nin Enerji Politikası'nın temel hedefleri nelerdir?
3. Enerji sektöründe İç Pazar'ın oluşturulmasına yönelik çalışmalar hangi aşamadadır?
4. AB Enerji Politikası hangi programlarla desteklenmektedir?
5. Elektrik sektöründe AB iç ticareti yeterli seviyede midir? Trans-Avrupa Enerji Ağları nedir?
6. AB düzeyinde 'enerjide kendine yeterlilik' kavramından ne kastedilmektedir? AB'nin enerjide kendine yeterlilik seviyesi nedir?
7. AB'de alternatif enerji kaynaklarının devreye sokulması konusundaki çalışmalar istenen sonuçları vermiş midir?
8. Enerji sektöründe talep yönetimi nasıl sağlanmaktadır?
9. AB'de nükleer enerji konusu ne şekilde ele alınmaktadır?
10. Enerji Politikası ve çevrenin korunması arasında nasıl bir ilişki vardır?
11. AB'nin enerji alanındaki yetkileri ve örgütlenmesi karşı karşıya bulunduğu sorunlarla mücadele etmeye yeterli midir?
12. AB'nin genişlemesi Birliğin Enerji Politikası'nı nasıl etkilemektedir?
13. Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu Antlaşması'nın sona ermesini takiben bu sektörde nasıl bir düzenlemeye gidilmiştir?
14. Avrupa Birliği - Rusya Enerji Diyalogu süreci nedir?
15. Türkiye'nin Enerji Politikası AB ile uyumlu mudur?

Sunuş

AB'nin Enerji Politikası, hem enerjinin sadece bölgesel değil küresel etkileri olan bir sektör olması, hem de insanlığın ve dünyamızın geleceğini çok yakından ilgilendirmesi nedeniyle özel bir önem taşımaktadır. AB enerji politikası, rekabet gücü, enerji arzının güvenliği ve çevrenin korunması arasında bir dengeye vararak, toplam enerji tüketiminde kömürün payını korumayı, doğal gazın payını artırmayı, nükleer enerji santralleri için azami güvenlik şartları tesis etmeyi ve yenilenebilir enerji kaynaklarının payını artırmayı hedeflemektedir.

Türkiye, coğrafi konumu nedeniyle, enerji konusunda önemli bir role sahiptir. Ülkemiz büyük bir hidroelektrik üreticisi olmanın yanında, Orta Doğu, Karadeniz ve Kafkaslar gibi enerji kaynaklarının bulunduğu bölgeler ile AB arasında geçiş ülkesi konumundadır. AB tam üyelik hedefi doğrultusunda kararlılıkla ilerleyen Türkiye bu süreçte, ekonomik ve sosyal hayatın bütün alanlarında olduğu gibi, enerji konusunda da Avrupa Birliği'ne uyum sağlamayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda enerji ile ilgili birçok alanda gerekli yasal düzenlemeler yapılmış ve uygulamaya geçilmiştir. Enerji mevzuatının geniş kapsamlı ve ayrıntılı olması, toplumun sadece bugününü değil gelecek nesilleri de ilgilendirmesi, Türkiye'nin uyum çalışmalarını etkileyen unsurlar arasındadır.

"Avrupa Birliği'nin Enerji Politikası" başlıklı bu çalışma, AB'nin enerji politikasını farklı yönleriyle kısa ve anlaşılır bir şekilde aktarmak üzere hazırlanmış, Avrupa Birliği'nin enerji politikasının yapısı, işleyişi, sonuçları, geleceğe yönelik uygulamaları ve hedefleri açıklanmakta, ayrıca Türkiye'nin AB enerji politikasına uyum amacıyla sürdürdüğü çalışmalar kısaca ele alınmıştır. Bu çalışmanın Türkiye'nin AB üyelik sürecinde ilgili kesimlerin değişen koşullara uyum sağlama çabasına katkı sağlayacağını ümit ediyoruz.

1. AB neden bir Ortak Enerji Politikası geliştirmeye gerek duymuştur?

Enerji, Avrupa Birliği için stratejik öneme sahip bir konudur. AB'nin enerji ihtiyacı, sadece 1990-2000 yılları arasında %10 artmıştır. 2000 yılı verilerine göre dünyadaki enerji tüketiminin %15'i AB'ye aittir. AB, mevcut durumuyla dünyanın en büyük enerji ithalatçısı ve ABD'den sonra ikinci büyük enerji tüketicisidir. Bu alanda halihazırda %50 oranında olan dışa bağımlılığın 2030 yılında %68'e çıkacağı tahmin edilmektedir.

AB'de Enerji Politikası'nın gelişimine bakıldığında, 2. Dünya Savaşı sonrasında, Fransa ile Almanya'nın demir-çelik kaynaklarının devletlerüstü bir otoritenin yönetimine devredilmesi ve bu sayede gerek uluslararası güvenlik gerek ekonomik büyüme açısından anahtar konumda bulunan demir ve çelik kaynaklarındaki çıkarların birleştirilerek Avrupa'da yeni bir savaşın önlenmesi anlayışının hakim olduğu görülmektedir. Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT), böyle bir anlayışla, 1951 tarihli Paris Antlaşması ile kurulmuştur. Böylece, bugüne kadar sürmüş olan Avrupa ekonomik ve politik bütünleşmesi de başlamıştır. Bu tarihten yedi yıl sonra, 1958'de, Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu'nu (AAET) ve Avrupa Ekonomik Topluluğu'nu (AET) kuran Antlaşmalar imzalanmıştır. O zamandan beri, Enerji Politikası, ekonomik bütünleşmeye paralel bir biçimde, kademeli olarak gelişmiştir.

Görüldüğü gibi enerji AB'nin en eski ortak politika alanlarından birisidir. Tüm bu yıllar boyunca, Ortak Enerji Politikası'nı belirleyici nitelikteki yaklaşımları etkileyen önemli değişiklikler yaşanmıştır: Örneğin, 1973'teki ilk petrol bunalımından önce, AB üyesi ülkeler, gelişmiş ülkelerin çoğu gibi, enerji tüketimlerinde tutumsuz davranmanın yanı sıra ithalata da aşırı bağımlıydılar. Petrol bunalımı, enerji arzını dış şoklardan koruyacak bir stratejiye ihtiyaç olduğunu göstermiştir. 1980'lerle birlikte çevre, bir başka ilgi konusu olarak ortaya çıkmıştır. Üretimden kullanıma kadar, mevcut enerji sisteminin küresel çevreye çok zararlı olduğu genel olarak kabul edilmiş, çevreyi tehlikeye atmadan enerji sistemlerinin nasıl yeniden yönlendirilebileceği konusu önemli bir soru haline gelmiştir. 1980'lerin sonunda ise, Avrupa Birliği, bu defa, enerji piyasalarının serbestleşmesi yönünde yeni bir eğilimle karşı karşıya gelmiştir. Bu bağlamda, ülkeler arasında parçalanmış mevcut piyasaların bütünleştirilmesinin gerektiği anlaşılmış ve enerji iç pazarı, artan rekabetin odağı haline gelmiştir.¹

Bütün bu düşünceler, 1995 yılında kabul edilmiş olan ve AB enerji iç pazarı için genel ilkeleri ve hedefleri ortaya koyan "Avrupa Birliği İçin Bir Enerji Politikası" başlıklı Beyaz Kitap'ta yansıtılmıştır. Enerji arzının güvenliği, çevrenin korunması ve genel rekabet gücü, günümüzde AB Enerji Politikası'nın en önemli hedefleri olarak belirlenmiştir.

¹ Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği, "AB Enerji Politikası – pazarın açılması ve ekonominin desteklenmesi", 2000, p. 2.

Buna paralel olarak, bu alanda ortak bir politika oluşturulurken, sosyal ve ekonomik bütünleşmenin gerçekleştirilmesi, yaşam kalitesinin artırılması, istihdam yaratılması ve bölgeler arasındaki dayanışmanın geliştirilmesi de dikkate alınmıştır.

2. AB'nin Enerji Politikası'nın temel hedefleri nelerdir?

AB Enerji Politikası'nın temelinde birey bulunmaktadır. Tüketicilere daha ucuz enerji, daha yüksek kalitede ve kesintisiz bir hizmet sağlanması AB Enerji Politikası'nın esas hedefini teşkil etmektedir. Doğaldır ki, bu politikanın dayandığı bazı temel prensipler bulunmaktadır. Bu prensiplerin tamamı birbiri ile etkileşim halinde ve birbirini tamamlayıcı niteliktedir. Bir yandan enerji iç pazarının tamamlanması, bir yandan arz güvenliğinin sağlanması, diğer yandan ise etkin talep yönetimi ile ilgili konular dikkate alınmakta, tüm bunlara ilaveten, enerjinin çevre boyutu da bu yöndeki çalışmaları yakından etkilemektedir.

AB Enerji Politikası'nın hedefleri, rekabet gücü, enerji arzının güvenliği ve çevrenin korunması arasında bir dengeye varmak, toplam enerji tüketiminde kömürün payını korumak, doğalgazın payını artırmak, nükleer enerji santralleri için azami güvenlik şartları tesis etmek ve yenilenebilir enerji kaynaklarının payını artırmak olarak açıklanabilir.

3. Enerji sektöründe İç Pazar'ın oluşturulmasına yönelik çalışmalar hangi aşamada

Avrupa Komisyonu, 13 Mart 2001'de doğalgaz ve elektrik piyasalarının 2005 yılında tamamen serbestleştirilmesine yönelik bir tedbirler paketi önermiştir. Buna göre, doğalgaz ve elektrik piyasalarının rekabete açılması, bu kapsamda tüketicilerin tedarikçilerini seçebilme özgürlüğüne kavuşması öngörülmüştür. Komisyonun önerileri arasında sınır ötesi tarife belirleme kurallarının benimsenmesi, elektrik ve doğalgaz için bir Avrupa altyapı planının geliştirilmesi ve AB'nin komşularıyla elektrik piyasalarını karşılıklı açma anlaşmaları için müzakerelerin başlatılması da bulunmaktadır.

Avrupa Birliği'nde geçtiğimiz yıllarda telekomünikasyon ve ulaşım sektörlerinde yaşanan liberalizasyon süreçlerinden sonra elektrik pazarı da rekabet kurallarına ayak uydurmak durumunda kalmıştır. Bu değişim neticesinde AB elektrik sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin rekabet otoriteleri nezdindeki durumlarının da yeniden tanımlanması gerekmiştir. Birliğin Rekabet Politikası, üye ülkelerin kendi iç pazarlarını etkileyen politikaları tamamlayıcı niteliktedir. Komisyon, elektrik pazarının en verimli şekilde rekabete açılmasını sağlamak için Topluluğun rekabet kurallarını kullanmaktadır. Söz konusu liberalizasyon, elektrik endüstrisi için yeni açılımlar

yaratmaktadır. Bu yeni oluşumla, pazarda faaliyet gösteren üreticiler ve pazarlayıcılar bölgesel ve ulusal pazarlar haricinde Topluluk bazında ekonomik avantajları değerlendirebileceklerdir. Ayrıca, bu durum firmaların kültürel değişimlerine de yardımcı olacaktır. Firmalar yeni müşterilere açılarak çok daha iyi bir konum elde edebileceklerdir. Bu durumda, Topluluğun Rekabet Politikası'nın birinci görevi, bu yeni oluşumun yaratacağı fırsatlardan faydalanarak müşterilerine daha iyi hizmet sunmak isteyen kuruluşlara, karşılaşılabilecek güç durumlarda yardımcı olmaktır. Komisyon'a düşen görev, pazarın yeni girişimcilere açık olduğunu ve tekeli yapılanmanın sona erdiğini göstermektir.

Yeni bölgesel pazarlara daha kuvvetli bir biçimde açılmak amacıyla, üreticiler arasında yapılacak anlaşmalar desteklenmelidir. Öte yandan benzeri anlaşmalar söz konusu pazarda bir tekel oluşturmak amacıyla yapılıyorsa bunlara karşı önlemler alınmalıdır. Her anlaşma kendine özgü koşullarla değerlendirilmelidir. "Anlaşma kullanıcılar açısından ne gibi faydalar içermektedir?", "Böyle bir anlaşma ile pazara yeni girenler uzun süreli bir tekel mi oluşturacaklardır?", bu gibi soruların cevaplarının Komisyon'dan önce işletmeler tarafından aranması, doğal olarak daha sağlıklı bir liberalizasyon sürecine de zemin hazırlayacaktır. Piyasaların küreselleşmesi ve giderek şiddetlenen uluslararası rekabet karşısında enerji iç pazarının tamamlanması, AB Enerji Politikası için bir hedef ve görevdir. AB'nin başlangıcından beri, Kurucu Anlaşmaların doğrudan uygulanması, kömür ve petrol ürünlerinin serbestçe ve kısıtlamasız dolaşabildikleri bir İç Pazar kurulmasını mümkün kılmıştır. Ancak, doğalgaz ve elektriğin şebekeler içinde taşınması ve dağıtılmasının gerekmesi nedeniyle, bu enerji biçimleri için durum daha karmaşık olmuştur. 21. yüzyılın başında, AB Enerji Politikası, doğalgaz ve elektrik piyasalarının tedricen serbestleşmesi yönünde önemli aşama kaydetmiştir. Malların serbest dolaşımı, hizmet sağlama serbestisi, yerleşme hakkı ve rekabetin korunması ilkeleri bu sektörlerde de uygulanmaktadır.

Bu alandaki iki temel Direktif², 1 Temmuz 2004 tarihinden itibaren sanayi tipi müşterilerin, 1 Temmuz 2007 tarihinden itibaren ise bireysel müşterilerin tedarikçilerini seçebilmesini öngörmektedir. Direktifler, AB enerji pazarının önümüzdeki yıllarda nasıl şekilleneceğini belirleyecek ve AB'nin özellikle Balkanlar'daki komşularıyla enerji ortaklığı geliştirmesine temel oluşturacaktır.

Ancak, bir enerji iç pazarı oluşturulması konusunda hala eksiklikler mevcuttur. AB Komisyonu, 5 Ocak 2004'te yayımladığı yıllık enerji iç pazarı raporunda, üye ülkelerin doğalgaz ve elektrik direktiflerinin öngördüğü piyasa serbestleştirme tedbirlerini hayata geçirmek için daha fazla çaba sarf etmesi gerektiğini belirtmiştir. Raporda, 25

---

² Doğalgaz iç piyasasına ilişkin, piyasanın kademeli olarak serbestleştirilmesi de dahil olmak üzere ortak kuralları belirleyen 2003/55/EC sayılı Direktif ve Elektrik iç piyasasına ilişkin ortak kuralları belirleyen 2003/54/EC sayılı Direktif.

üye ülkeden 18'inin söz konusu direktiflerin öngördüğü tarih olan Temmuz 2004'te uygulamaya geçiremediği belirtilmiştir. Son olarak, AB Komisyonu 2005 Mart'ında elektrik ve doğalgaz piyasalarının serbestleştirilmesine ilişkin direktifleri ulusal mevzuatlarına halen aktarmayan 10 AB üyesi ülkeyi³ resmi olarak uyarmıştır.

Öte yandan, direktifler henüz tam olarak uygulanmasa da, olumlu etkilerinin şimdiden piyasalarda görülmeye başlandığı belirtilmektedir. Elektrik fiyatlarının 1995'e oranla %10-15 civarında düşüş gösterdiği, çoğu üye ülkede büyük tüketicilerin yaklaşık %25'inin sağlayıcısını değiştirdiği, ancak genellikle diğer bir yerli üreticinin tercih edildiği ve yabancı sağlayıcıların pazar paylarının genellikle %20'den az olduğu bilinmektedir. Komisyon'un 2005 yılı içinde piyasaların bütünleşmesini sağlamak için yeni tedbirler alması beklenmektedir.

Komisyon, direktiflerin ulusal mevzuata aktarılmasının yeterli olmadığını, önemli olanın etkili uygulama olduğunu özellikle vurgulamakta ve piyasaların rekabetçi olup olmadığını, tedarikçisini değiştiren müşteri sayısı ile ölçüleceğini belirtmektedir. Komisyon, piyasaların rekabete açılma düzeyini ölçmek üzere, her yıl Ocak ayında bir piyasa izleme raporu yayımlamaktadır. Ocak 2006'da ise piyasanın işleyişine ilişkin genel bir rapor yayımlanacaktır.

Rekabete açılmanın önemi: Rekabet, bir kamu hizmet politikasıyla eşgüdüm içinde, verimlilik artışına, yeniliğe, müşteriler için seçme hakkına, hizmetlerin iyileşmesine, daha düşük fiyatlara ve enerji kaynaklarının daha iyi kullanılmasına yol açmaktadır.

Yeni bir elektrik iç pazarı: AB'de elektrik üretimi, on yıllar boyunca, tekeli üretime ve ayrı ulusal pazarlara dayalı olmuştur. Zaman içinde teknolojik değişim nedeniyle, önemli ve temel kamu politikası hedeflerini muhafaza ederken, sektörün gelişmesi için rekabete izin verilmesinin mümkün olduğu anlaşılmıştır. 19 Şubat 1996'da, AB'nin her yerinde elektrik ticareti ve üretimi için, rekabet istisna değil kural haline gelmiştir. Elektrik iç pazarını kuran bu mevzuat, rekabetin adil ve şeffaf bir şekilde gelişebileceği asgari şartları belirlemektedir.

Yeni çerçeve, herhangi bir üreticinin, AB içinde herhangi bir yerde yeni bir enerji santrali kurmasına ve elektrik üretmesine izin vermektedir. Lisanslamaya ilişkin kurallar şeffaf ve etkili hale getirilmiştir. Büyük ve orta boy elektrik tüketicileri, elektriği nereden alacaklarını seçme imkanına sahip olmuş ve elektrik ağına sahip olmayanların erişimi de güvence altına alınmıştır. Elektrik iç pazarında temel unsur seçme hakkıdır.

---

³ Haziran 2003'te yürürlüğe koyulan direktifleri halen ulusal mevzuatlarına uyarlamayan ülkeler: Almanya, Belçika, Estonya, İrlanda, Litvanya, Letonya, İsveç, İspanya, Lüksemburg ve Yunanistan.

Enerji iç pazarında AB içinde altyapılar ortak olacağından, tüketiciler diledikleri tedarikçiden elektrik alabilecek ve tedarikçiler arasında altyapı açısından herhangi bir farklılık olmayacaktır. Sektörün önde gelenleri, sektördeki sorunları tartışmak için Floransa Forumu adlı bir yapı oluşturmuşlardır.

Yeni bir doğalgaz iç pazarı Elektrik sektörü gibi, doğalgaz piyasası da uzun yıllar boyunca üye devletlerin ulusal piyasalarına dayalı olmuş ve ülkeler çok çeşitli doğalgaz tekelleri yaratan farklı özellikler geliştirmiştir. Bu çerçevede merkezi ve merkezi olmayan sistemler, kamu mülkiyetli veya özel mülkiyetli tekeller bir arada bulunmuştur. Doğalgazın şu andaki pazar payı %23'tür, ancak, talebin en hızlı büyümesinin beklendiği enerji kaynağıdır. Aralık 1997'de, Enerji Konseyi bir "doğalgaz iç pazarı" kurulmasını kararlaştırdığında bütün bu düşünceler hesaba katılmıştır. Piyasaların çeşitliliği nedeniyle, doğalgaz piyasası için yeni ortak çerçeve, esnek bir düzenlemeye dayanmaktadır.

Bu sektöre ilişkin siyasi mutabakat da, elektrik piyasasında geçerli olan ilkelere dayanmaktadır. Bu ilkeler; zaman içinde kademeli olarak rekabete açılma (10 yıl; 1997-2007), şeffaflık ve hakları veya yükümlülükleri açısından firmalara karşı ayrımcı olmamak şeklinde belirlenmiştir. Yeni çerçeve, doğalgazın depolanması, iletilmesi, arz edilmesi ve dağıtım konularında ortak kurallar getirmektedir. Doğalgaz sektörünün örgütlenişi ve işleyişi hakkında ayrıntılı kurallar belirlenmiş, lisans verme kriterleri ve prosedürleri tanımlanmıştır. Yeni doğalgaz iç pazarı ile, çevresel avantajlar da elde edilmiştir.

Doğalgaz iç pazarında AB içinde altyapılar ortak olacağından, tüketiciler diledikleri tedarikçiden doğalgaz alabilecek ve tedarikçiler arasında altyapı açısından herhangi bir farklılık olmayacaktır. Sektörün önde gelenleri, sektördeki sorunları tartışmak için Madrid Forumu adlı bir yapı oluşturmuşlardır.

Petrol sektörü: Petrol sektörünün de İç Pazar'da önemli bir yeri vardır. 2001 verilerine göre AB'nin enerji tüketiminin %38'i petrolle karşılanmaktadır. AB Enerji Politikası, petrolü başka enerji biçimleriyle ikame etmeyi hedef almaktadır. Ancak, bu enerjinin önemi nedeniyle, AB yerli hidrokarbon kaynaklarının aranması ve işletilmesini de teşvik etmektedir. Özellikle petrol ürünleri üzerindeki tüketim vergileri ve lisanslama konularında önemli tedbirler alınmıştır. AB, 1994'ten beri, Avrupa Ekonomik Alanı içinde hidrokarbon arama, keşif ve üretim faaliyetlerinde (üçüncü ülke şirketleri dahil) bütün şirketlere ayrımcı olmayan erişim imkanı sağlamıştır. Petrol ürünleri üzerindeki tüketim vergileri, enerji iç pazarının temel taşlarından biri olarak kabul edilmiştir. Çoğu ürünler için, asgari vergi düzeyi, ürünün yakıt olarak veya ısınma amaçlı olarak kullanılmasına göre değişmektedir.

Kömür sektörü: AB'de ilk enerji iç pazarı, 1952 yılında AKÇT Antlaşması ile kurulmuş olan kömür pazarıdır. Elli yıldan beri başarıyla uygulanmakta olan bu Antlaşma'nın süresi, 23 Temmuz 2002'de sona ermiştir. 1952'ten beri, AB ülkeleri arasında kömür ticareti herhangi bir kısıtlamaya tabi olmamıştır. Katı yakıtlar, AB'de elektrik üretiminin %30'a yakın bir bölümünü sağlamaktadır. Arzın bolluğu ve düzenliliği ve fiyatların rekabetçi olması dikkate alınırsa, katı yakıtlar çok önemli bir rol oynamaya devam edecektir. AB, kömür kullanımını teşvik etmeyi ve yurt içi üretim kapasitesini daha rekabetçi kılmayı hedeflemektedir. AB içinde halen kömür üreten altı ülke vardır: İngiltere, Almanya, Fransa, İspanya, Polonya ve Çek Cumhuriyeti. İthal kömür yerli kömürden çok daha ucuz olduğundan, üretim giderek azalmaktadır. Düşük kömür fiyatları, doğalgaz gibi diğer rakip yakıtların fiyatlarını düzenleyici bir rol oynamaktadır. Doğalgaz kullanımının yaygınlaşması nedeniyle AB'de kömür tüketimi bir azalma içindedir.

4. AB Enerji Politikası hangi programlarla desteklenmektedir?

"Avrupa için Akıllı Enerji (2003-2006)" Programı, Kasım 2000'de Komisyon'un "Enerji: Arzın Güvenliği" adlı Yeşil Kitap tarafından taslağı oluşturulan faaliyet planı doğrultusunda uygulanmaya başlamıştır. Program ile hedeflenenler, arzın güvenliğinin güçlendirilmesi, iklim değişikliği ile mücadele ve Avrupa sanayini rekabete teşvik etmek olarak açıklanmıştır. "Avrupa için Akıllı Enerji (2003-2006)" Programı ile, yenilenebilir enerji, enerji etkinliği, ulaşımın enerji cephesi ve bunların uluslararası teşviki alanlarında ulusal, bölgesel ve yerel girişimlere mali destek sağlamak amaçlanmaktadır.

AB'nin mali yardımlarından yararlanacak olan girişimler AB piyasasının canlandırılmasına ek olarak çeşitli konuları da amaç edinmelidir. Bu konular arasında, enerji verimliliğinin her yıl %1 oranında artırılması, yenilenebilir enerji tüketiminin 2010 yılına kadar %6'dan %12'ye yükseltilmesi, yine 2010 yılına kadar yenilenebilir kaynaklar yoluyla sağlanan elektrik üretiminin %22.1 seviyesine çıkarılması, kojenerasyon⁴ yoluyla gerçekleştirilen elektrik üretiminin artırılması ve Kyoto'da belirlenen mekanizmaların teşvik edilmesi bulunmaktadır. AB tarafından geliştirilen enerji politikalarının uygulanmasının desteklenmesi çeşitli Topluluk programları ile mümkün olmaktadır. Birliğin enerji politikalarının ve programların hayata geçirilmesi için 2003-2006 döneminde 215 milyon Euro'luk bir bütçe öngörülmüştür. Avrupa için

---

⁴ Kojenerasyon: Enerjinin hem elektrik hem de ısı formlarında aynı sistemden beraberce üretilmesidir. Bu birliktelik, iki enerji formunun da tek tek kendi başlarına ayrı yerlerde üretilmesinden daha ekonomik neticeler doğurmaktadır. Basit çevrimde çalışan, yani sadece elektrik üreten bir gaz türbini ya da motoru kullandığı enerjinin %30-40 kadarını elektriğe çevirebilmektedir. Bu sistemin kojenerasyon şeklinde kullanılması halinde sistemden dışarıya atılacak olan ısı enerjisinin büyük bir bölümü de kullanılabilir enerjiye dönüştürülerek toplam enerji girişinin % 70-90 arasında değerlendirilmesi sağlanabilmektedir. Bu tekniğe "birleşik ısı-güç sistemleri" ya da kısaca "kojenerasyon" denmektedir.

Akıllı Enerji 2003-2006 Programı dört faaliyet alanında şu alt programlar temelinde yapılandırılmıştır⁵:

- **ALTENER II:** AB Komisyonu'nun özellikle rüzgar ve sudan yenilenebilir enerji elde edilmesi konusundaki hassasiyeti ALTENER II Programı'nın temelini oluşturmaktadır. Yenilenebilir enerji, karbondioksitin azaltılması konusunda önemli rol oynamaktadır. Tanım olarak yerel bir enerji türü olan yenilenebilir enerjinin geliştirilmesi, endüstriyel gelişimi düşük düzeyde olan bölgelerde istihdamı artırmanın yanı sıra ekonomik ve sosyal bütünleşmenin sağlanması açısından büyük önem arz etmektedir. ALTENER II Programı, Birliğin yenilenebilir enerji konusundaki faaliyetlerini genişletmiş ve Beyaz Kitap "Gelecek için Enerji: Yenilenebilir Enerji Kaynakları" tarafından taslağı hazırlanmış olan Topluluk Stratejisi ve Faaliyet Planı'na büyük katkı sağlamıştır. ALTENER II'nin amaçları arasında şu unsurlar yer almaktadır: Yenilenebilir kaynakların potansiyelini geliştirmek amacı ile alınmış olan Topluluk tedbirlerinin uygulanması ve tamamlanması, yenilenebilir enerji pazarındaki ürünlerin ve araçların uyumlaştırılması, yatırımcıların güvenini artıracak olan altyapı çalışmalarına destek verilmesi ve uluslararası, ulusal, bölgesel, yerel düzeyde bilgi ve koordinasyonun geliştirilmesi, yenilenebilir enerji kaynaklarından elde edilen enerjinin işlevsel kapasitesinin artırılması ve Topluluğun yenilenebilir enerji stratejisinin uygulanması.
- **SAVE:** SAVE Programı Birliğin enerji etkinliği konusunda teknolojik olmayan faaliyetlerinin temel odağı konumundadır. Birlik, SAVE Programı çerçevesinde, siyasi önlemler, bilgi, pilot faaliyetler ile yerel ve bölgesel enerji yönetimi yoluyla enerjinin etkin bir şekilde kullanılmasını sağlamaktadır. Program ile sanayide, ticarete ve ulaşım sektöründeki enerji tüketiminde tutumlu olunması teşvik edilmektedir. İlk SAVE Programı AB Konseyi tarafından 1991 yılının Ekim ayında kabul edilmiştir. AB Komisyonu 9 Nisan 2002 tarihinde SAVE Programı'nı Avrupa için Akıllı Enerji 2003-2006 Programı'na dahil etmiştir. SAVE Programı'nın kapsadığı alanlar için 2006'ya kadar 70 milyon Euro harcanması öngörülmektedir.

---

⁵ Bkz. http://europa.eu.int/comm/energy/intelligent/index_en.html

- **COOPENER:** Program, uluslararası alanda enerjinin etkin kullanımını ve yenilenebilir kaynaklardan enerji arzının sağlanmasını teşvik etmektedir. 2003-2006 yıllarını kapsayan programın bütçesi 17 milyon Euro olarak belirlenmiştir.
- **STEER:** "Ulaştırma enerjisi" isimli yeni bir faaliyet alanı oluşturan Program, 2003-2006 yıllarını kapsamaktadır. Program için 32 milyon Euro'luk bir bütçe ayrılmıştır.

Komisyon, Konsey'e, 6 Nisan 2005'te, Avrupa için Akıllı Enerji Programı'nın 2007-2013 yılları arasında da devam etmesine ilişkin bir teklif sunmuştur. Yeni Program, yenilenmiş Lizbon Stratejisi çerçevesinde ele alınan "Rekabetçilik ve Yenilikçilik Çerçeve Programı" kapsamında uygulanacaktır. Çerçeve Program'da enerji ve ulaşıma 20,7 milyar Euro bütçe ayrılmıştır.

- **SURE:** Nükleer sektördeki faaliyetler üzerine yoğunlaşmış bir programdır. Enerji Çerçeve Programı'nı tamamlayıcı bir niteliğe sahiptir⁶ (9. soruya bakınız).
- **INOGATE:** 1995 yılında oluşturulan, Avrupa'ya yapılan petrol ve doğalgaz taşımacılığına ilişkin bir uluslararası işbirliği programıdır. Üyeleri arasında AB üyeleri, aday ülkeler, Doğu Avrupa ve Orta Asya ülkeleri bulunmaktadır. Üyeleri arasında doğalgaz ve petrol boru hatları ağı oluşturmayı amaçlamaktadır. Büyük oranda TACIS Çerçeve Programı tarafından finanse edilmektedir, ancak üye ülkeler de katkı sağlamaktadır. AB'nin 2007-2013 bütçesinde INOGATE Programı'nın "Avrupa Komşuluk ve Ortaklık Aracı" kapsamında yer almasına karar verilmiş ve üye ülkelerin katkı paylarının artırılması öngörülmüştür⁷.
- **CONCERTO:** 6. Çerçeve Program (2002-2006) kapsamında yer almaktadır. Enerji tüketiminin azaltılması ve yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının artırılması hedeflenmektedir. Bu kapsamda, yerel düzeyde enerji tasarrufu sağlanmasına yönelik projeler desteklenmektedir⁸.

5. Elektrik sektöründe AB iç ticareti yeterli seviyede midir? Trans-Avrupa Enerji Ağları nedir?

2020 yılına kadar AB-15 üyelerindeki elektrik enerjisi tüketiminin %35, AB'ye yeni üye olan 10 ülkedeki tüketimin ise %80 oranında artması beklenmektedir. 2000 yılında AB

⁶ Bkz. http://europa.eu.int/comm/energy/nuclear/transport/index_en.htm

⁷ Bkz. <http://www.inogate.org/english.htm>

⁸ Bkz. http://europa.eu.int/comm/dgs/energy_transport/rtd/concerto/index_en.htm

ülkeleri sınırları arası elektrik enerjisi ticareti ise toplam tüketimin ancak %7'si civarında gerçekleşmiştir. Özellikle İspanya, İtalya, Portekiz, Yunanistan ve İngiltere'nin, elektrik enerjisi sektöründeki rezervlerini korumak ve artırmak yönünde politikalar üretmesi, komşuları ile bağlantı seviyelerinin düşük kalmasına neden olmaktadır.

Trans-Avrupa Enerji Ağları (TEN-E), Maastricht Antlaşması ile ulusal ağların birbirleriyle bağlantısını ve birlikte çalışmasını teşvik etmek için ulaşım, telekomünikasyon, enerji ve çevre alanlarında ilerleme sağlanması amacıyla oluşturulmuştur. Böylelikle Birlik içindeki İç Pazar'ın tamamlanmasına katkıda bulunması ve Avrupa vatandaşlarının sınırsız Avrupa ortamından en yüksek düzeyde faydalanması hedeflenmiştir. Bu çerçevedeki dört faaliyet alanından biri olan TEN-E ile enerji projeleri, enerji iç pazarının gelişmesine katkıda bulunması, arz güvencesinin iyileştirilmesi ve AB'nin ekonomik ve sosyal uyumuna katkıda bulunması tasarlanmıştır. AB, sınırlar arasında hem elektrik hem doğalgaz ağlarını güçlendirmek ve bunların entegrasyonunu sağlamak ve AB'ye düzenli bir elektrik ve doğalgaz akımını güvence altına almak istemektedir. Bu kapsamda sunulan projelerin AB fonlarından finanse edilip hayata geçirilebilmesi için ekonomik getiriye sahip olması, yukarıda sıralanan amaçlar doğrultusunda çalışması ve dolayısıyla da ortak çıkara hizmet etmesi gerekmektedir.

TEN-E kapsamında geliştirilmesi öngörülmüş olan ağlar şunlardır:

- *Elektrik ağları:* Yüksek voltaj hatları, denizaltı bağlantıları ve koruma, izleme ve kontrol sistemleri,
- *Doğalgaz ağları:* Yüksek basınçlı doğalgaz boru hatları, yeraltı depolama faaliyetleri, sıvılaştırılmış doğalgazın elde edilmesi ve depolanması ile ilgili faaliyetler, koruma, izleme ve kontrol faaliyetleri.

TEN-E'nin hayata geçirilmesinde göz önünde bulundurulmuş öncelikler ise şunlardır: *Elektrik sektöründe* izole durumda bulunan elektrik ağlarıyla bağlantı sağlanması, üye ülkeler arasındaki bağlantıların geliştirilmesi, üye ülkelerle üçüncü ülkelerin bağlantılarının güçlendirilmesi; *doğalgaz sektöründe*, doğalgazın yeni bölgelere ulaştırılması, izole durumdaki doğalgaz ağlarının bağlantısının sağlanması, alım ve depolama kapasitesinin geliştirilmesi, doğalgaz boru hatlarının arzının artırılarak ulaştırma kapasitesinin yükseltilmesi.⁹

---

⁹ European Commission, Policy Guidelines for Trans European Networks-Energy, <http://europa.eu.int/comm/energy/ten-e/en/policy.html>

6. AB düzeyinde 'enerjide kendine yeterlilik' kavramından ne kastedilmektedir? AB'nin enerjide kendine yeterlilik seviyesi nedir?

AB enerji kaynakları bakımından fakir değildir. 1992 Körfez Savaşı gibi bazı olaylar, Topluluğun enerji sisteminin sağlam olduğunu ve küçük krizler ve dış etkenlere bağlı sorunlar ile başa çıkabildiğini göstermiştir. Bununla beraber, tüketilen enerjinin yarısı üçüncü ülkelerden ithal edilmektedir. Bu oranın 2030 yılında %68'e çıkması beklenmektedir. AB Enerji Politikası'nın hedeflerinden biri, arzın kesintiye uğramasını önlemektir. Birlik tarafından en çok ithal edilen enerji kaynağı petroldür. 2030 yılına ilişkin öngörüler de petrolün enerji tüketimindeki rolünün azalmayacağını göstermektedir. AB-15'de tüketilen petrolün %78'i ithalat yoluyla karşılanmaktadır. Bunu, %36 ile doğalgaz ve %32 ile diğer yakıtlar takip etmektedir. Avrupa'nın enerji tüketimi arttıkça bu bağımlılık da artmaktadır.

Enerjide kendine yeterliliğe ilişkin yaklaşımlardan biri, enerji kaynaklarını çeşitlendirmek olmuştur. Kullanılan enerji kaynakları ne kadar çeşitli olursa, AB ithalata o kadar daha az bağımlı olacaktır. AB yeni enerji kaynakları geliştirmekte, hidroelektrik enerji, güneş ve rüzgar enerjileri gibi yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımını teşvik etmektedir. Yine arz güvenliğini sağlamak amacıyla, Birlik, Avrupa Enerji Şartı gibi bazı anlaşmalar yaparak üçüncü ülkeler ile uluslararası enerji işbirliğini güçlendirmiştir. Dış bağlantıların geliştirilmesi ve sürdürülmesi de arz güvenliğinde bir başka temel unsurdur. Trans-Avrupa Enerji Ağları bu amaçla kurulmuştur. Ancak, enerji taleplerini azaltmak hala önemini korumaktadır. AB, rasyonel enerji kullanımını ve bir enerji tasarrufu kültürünün gelişmesini teşvik etmektedir. Topluluk, enerji tasarrufunu ve yenilenebilir enerji kullanımını artırmak üzere 2004-2007 arasında geçerli olacak bir "Sürdürülebilir Enerji Kampanyası" yürürlüğe koymuştur. Enerji arzı güvenliğine yönelik AB girişimlerinden en önemlileri şunlardır:

Avrupa Enerji Şartı. Avrupa Enerji Şartı, 1991 yılında Lahey'de imzalanmış olup, 38 ülke ve AB tarafından onaylanmıştır. Şart'ın başlıca hedefleri arz güvenliğini artırmak, enerji üretimi, dönüşümü, taşınması, dağıtımı ve kullanımının verimliliğini en üst düzeye çıkarmak ve çevre problemlerini en aza indirmektir. Nisan 1998'de, Enerji Şartı Antlaşması ve Enerji Verimliliği üzerine bir Protokol yürürlüğe girmiştir.

Trans-Avrupa Enerji Ağları (TEN-E) Enerji arzı güvenliğinin sağlanması için, enerjinin ayrımcı olmayan ve güvenilir bir şekilde taşınması gereklidir. İç Pazar'ın genişlemesini hedefleyen AB, sınır ötesi doğalgaz ve elektrik şebekeleri geliştirilmesine öncelik vererek, yeterli enerji bağlantı şebekeleri kurmayı amaçlamaktadır. Bazı Akdeniz ülkeleri, Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri ve Norveç ile

bağlantılar yapılmıştır. Örneğin, Polonya, Çek Cumhuriyeti, Slovakya ve Macaristan'ı kapsayan CENTREL elektrik şebekesi, başlıca Avrupa elektrik şebekesi olan UCPT'e 1995 yılında bağlanmıştır. Eski Sovyetler Birliği devletleri için INOGATE programı çerçevesinde önemli bir çalışma yapılmıştır.

Petrol rezervi Enerji arzı güvenliği, talep planlamasına ve tedbirlerine bağlıdır. 1970'lerdeki petrol bunalımından sonra, stok tutma sisteminin geliştirilmesiyle gelecekteki bunalımların etkisinin sınırlandırılacağı kabul edilmiştir. AB üyesi ülkeler, asgari doksan günlük tüketime eşdeğer düzeyde petrol rezervi bulundurmak zorundadırlar.

Birliğe 2003 Mart'ında adaylık başvurusu yapan ve 18 Haziran 2004'te adaylık statüsü verilen Hırvatistan için hazırlanan Müzakere Çerçevesi'nde Trans-Avrupa Ağları, enerji başlığından çıkarılarak ayrı bir başlık olarak belirlenmiştir.

7. AB'de alternatif enerji kaynaklarının devreye sokulması konusundaki çalışmalar istenen sonuçları vermiş midir?

Alternatif enerjinin -rüzgar, su, güneş ve biyo kütleden elde edilen enerji- gelişmesi Avrupa Komisyonu'nun Enerji Politikası'ndaki en önemli amaçlarından biridir. Bu anlamda AB, alternatif -yenilenebilir- enerji kaynaklarına yönelerek hem çevre üzerindeki baskıyı hem de fosil yakıtlar nedeniyle oluşan dışa bağımlılığı azaltmayı hedeflemektedir.

Avrupa Birliği'nin alternatif enerji kullanımı ile ilgili hedefi, Komisyon'un hazırladığı Beyaz Kitap'ta da belirtildiği gibi, alternatif enerjinin toplam enerji tüketimindeki payını 2010 yılı itibariyle %6'dan %12'ye (elektrik ve ısıtma), 2020 itibariyle de %22'ye çıkarmaktır.¹⁰ Bu amaca yönelik olarak üye ülkeler yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelmek adına çeşitli politikalar uygulamaktadır. Eğer bu alandaki ulusal politika AB hedeflerine uyumlu değilse; Komisyon'un uyulması gereken zorunlu hedefler koyabileceği öngörülmektedir.

Ancak alternatif enerji hedeflerini karşılamak gün geçtikçe zorlaşmaktadır. AB'nin yenilenebilir enerji için öngördüğü 2010 yılında %12 oranını yakalayabilmesi için, 1990-1999 yılları arasındaki yenilenebilir enerji artış oranının 2 katına ulaşması gerekmektedir. Bu dönemdeki toplam artış %15 oranında olmuş, bu oran toplam enerji tüketimine ise %4.5-5 oranında yansımıştır.

---

¹⁰ European Commission, "New and Renewable Energies",
http://europa.eu.int/comm/energy/res/intelligent_energy/index_en.htm

Bu alandaki finansal, mali ve idari engeller ile bazı alternatif kaynakların rekabet edebilirliğinin yeterli düzeyde olmaması alternatif enerjiye olan yatırımı düşük kılmaktadır.

Bunların yanında, alternatif enerji payının artmasına yönelik olumlu sinyaller de vardır. Yenilenebilir enerjide hidroelektrik, %90'lık payıyla birinci sırada yer alırken, "yeni" yenilenebilir kaynaklar olarak da adlandırılan rüzgar ve güneş enerjisi özellikle Batı Avrupa'da önemli bir gelişme göstermiştir. AB genelinde rüzgar ve güneş enerjisinde Danimarka, Almanya ve İspanya'nın gösterdiği hızlı gelişme ile Avusturya, Yunanistan ve yine Almanya'nın özellikle güneş enerjisi alanındaki gelişmeleri bu alandaki önemli ilerlemelerdir. Komisyon tarafından yayınlanan "Avrupa'da Enerji ve Ulaşım: 2030'a Doğru" başlıklı araştırmada AB-15'de enerji kaynakları içinde yenilenebilir enerjinin miktarı %6 olarak gösterilmiştir. Aynı araştırma, bu oranın 2030 yılında ancak %8'e ulaşacağını öngörmektedir.¹¹

8. Enerji sektöründe talep yönetimi nasıl sağlanmaktadır?

AB Komisyonu'nun yayınladığı "Enerji Arzı için Avrupa Stratejisine Doğru" isimli Yeşil Kitap'ta enerjide talep yönetimine ilişkin altı çizilen üç nokta şunlardır:

- i. AB dış enerji kaynaklarına gitgide daha bağımlı hale gelmekte, AB genişlemesi de bu gidişata katkı yapmaktadır. Şu anki öngörülere göre önlemler alınmazsa günümüzde %50 seviyesinde olan ithalata bağımlılık, 2030 yılında %68 seviyesine ulaşacaktır.
- ii. Günümüzde AB'de sera gazı emisyonu yükseliştir. Bu durum iklim değişiklikleri için önlem almayı güçleştirmekte ve Kyoto Protokolü taahhütlerini karşılamayı zorlaştırmaktadır. Bunlara ek olarak, Kyoto Protokolü'ndeki taahhütler iklim değişimine karşı atılacak ilk adım olarak kabul edilmeli ve iklim değişimi ile olan savaşın uluslararası toplumun içinde yer aldığı uzun süreli bir mücadele olduğu göz önünde bulundurulmalıdır.
- iii. AB'nin enerji arzını etkileme kapasitesi sınırlıdır. Konuyu talep yönünden değerlendirecek olursak temel olarak yapılarda ve ulaşımında enerji tasarrufunun desteklenmesi yoluyla AB'nin etkin olabilmesi mümkündür.

AB'de enerji talep yönetimi yapılar, sanayi ve ulaşımda **RUE (Enerjinin Rasyonel Kullanımı)**, ısı ile güçte de **kojenerasyon** olmak üzere dört koldan yürütülmektedir.

¹¹ European Commission, "European Energy and Transport – Trends to 2030", January 2003, p. 14.

¹³ European Commission, Energy Demand Management, http://europa.eu.int/comm/energy/en/fa_2_en.html

Yapılarda RUE

Bu yöntemle binalarda enerji etkinliğinin artırılması amaç edinilmiştir. Yeşil Kitap'ın sonuç bölümünde, genel olarak yeni teknolojileri destekleyen Topululuk programlarının bir çok üye ülkedeki yapılarda enerji etkinliği sağlanmasında başarılı olmadığı belirtilmiştir. Bu nedenle, enerji talebindeki büyümeyi azaltacak yasal bir çerçeve oluşturulmuş ve bu yönde şu Topululuk programları hazırlanmıştır:

Yeşil Işık Programı: Yeşil Işık bir gönüllü programıdır. Bu program çerçevesinde özel ve kamusal kuruluşlar ışıklandırmaya yönelik olan enerji kullanımını AB Komisyonu'na tevdi etmişlerdir. Bu yolla kirlilik emisyonunu azaltmışlardır. Yeşil Işık Programı Şubat 2002 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Avrupa Enerjisi Yıldız Programı: Bir etiket olan Enerji Yıldızı, tüketicilere hem mali açıdan tasarruf sağlamakta hem de çevreyi koruyan teçhizatları tanıtmaya yardımcı olmaktadır. Üreticiler, montajcılar, ihracatçılar, ithalatçılar ve perakendeciler ürünlerine Enerji Yıldızı almak için, AB Komisyonu'na başvurmaya teşvik edilmektedir.¹³

Isının ve Gücün Kojenerasyonu

Yeni kojenerasyon santrallerinin en az %10 oranında yakıt tasarrufu sağlayacağı öngörülmektedir. Böylece Komisyon, enerji arzının güvenceye alınması ve iklim değişikliğine karşı mücadele edilmesine ilişkin Birlik politikalarına da destek vermektedir. Açık ki, AB'nin enerji talebini etkilemesi, enerji arzını etkileme kapasitesinden çok daha kuvvetlidir. Kyoto taahhütleri doğrultusunda ve enerji arzını göz önünde bulundurarak enerji talebi konusuna eğilme gerekliliği ortadadır.

Sanayide RUE

Enerji Etkin Elektrik Motorları Avrupa Bilgi Bankası (EURODEEM): Elektrik motorlarının geliştirilmesi, enerji tasarrufu sağlanması amacıyla alınacak en önemli tedbir olarak değerlendirilmektedir. Yılda yaklaşık 400 Twh düzeyinde olan enerji tüketiminin üçte ikisinin enerji etkinliğini artırmakla tasarruf edilebileceği gerçeği, elektrik motorlarının geliştirilmesi konusunda Birliği teşvik etmektedir. Bu tür teknolojilerin desteklenmesine yönelik bir çok programa rağmen, enerji etkin motor teknolojilerinin pazara girebilmesi için bazı tarife dışı engellerin üstesinden gelinmesi gerekmektedir. Etkinliği yüksek enerji motorları bilgi bankasının amacı, kullanıcıların en iyi donanımı ve yenileme seçeneklerini belirlemelerine yardımcı olmaktır.

Ulaşımında RUE

Temiz Kentsel Ulaşım: Çevreyle ilgili endişeler, emisyonu düşürmek amacı ile etkin ulaşım teknolojilerine olan eğilimi artırmaktadır. Etkin ulaşım teknolojileri kavramının içine daha temiz yakıt yanı sıra teknik olmayan tedbirler de dahil edilmiştir. AB, bu

konuda bir strateji geliştirmeye çalışmaktadır. Strateji geliştirmedeki amaç çeşitli faaliyetler içerecek olan kentsel sürdürülebilir hareketliliğin desteklenmesidir. Bu faaliyetler arasında park kontrolü ve ulaşım kısıtlamaları gibi talep yönetimine ilişkin tedbirlerin yanı sıra adil ve etkin fiyatlandırma da yer almaktadır.

Ulaşım Altyapısında Ücretlendirme ve Vergilendirme Politikası: Her türlü ulaşım modelinde ulaştırma vergileri ve ücretleri, değişik kirlilik düzeylerini, seyahatin süresini, tehlike maliyetini ve bunlara ek olarak altyapı maliyetlerini de göz önünde bulundurmalıdır. Kirleten öder prensibi ile hedeflenenler ulaşım tıkanıklığını ve kirliliği azaltmak, enerji şekillerini yeniden düzenlemek ve ulaştırma kapasitesini artırmak amacıyla mali kaynak elde etmektir.¹⁴

9. AB’de nükleer enerji konusu ne şekilde ele alınmaktadır?

Nükleer enerji 25 üyeli Birliğin enerji üretiminde %32’lik bir paya sahiptir. Enerji üretmek için nükleer gücün kullanılması karbondioksit emisyonlarını azaltmaktadır. Ancak 1986 yılında Çernobil’de meydana gelen facia, nükleer enerjinin toplum tarafından kabul edilmesi için, taşıma, atık yönetimi ve devreden çıkarma konularında güvenlik standartlarının yükseltilmesine ve nükleer teknolojinin yayılmasını kontrol altına alma konusuna önem verilmesine ihtiyaç olduğunu göstermiştir. AB üyesi ülkelerden Almanya 2021’de, Belçika 2025’te nükleer reaktörleri kapatacağını açıklamıştır. Hollanda, İspanya ve İsveç ise tarih vermemekle birlikte reaktörlerin eskidiğinde kapatılacaklarını açıklamışlardır. Fransa ve İngiltere herhangi bir taahhüt altına girmezken, yeni bir nükleer santral yapma kararını alan yalnızca Finlandiya olmuştur. Yeni üye olan 10 ülke ile Bulgaristan ve Romanya’nın toplamda 22 nükleer santrali bulunmaktadır. 5. genişleme dalgasında Katılım Antlaşması’na Litvanya ve Slovakya’daki bazı nükleer santrallerin kapatılmasına ilişkin özel protokoller eklenmiştir. Ayrıca, katılım müzakereleri esnasında Avusturya ve Çek Cumhuriyeti arasında Temelin nükleer santraline ilişkin olarak yaşanan gerginlik, iki ülkenin Katılım Antlaşması’nda ortak bir deklarasyonda bulunarak teknik işbirliği yapılacağını ve acil durumlar için bir erken uyarı sistemi geliştirileceğini ifade etmesiyle çözümlenmiştir. Aday ülkelerden Türkiye yeni bir nükleer santral yapma niyetini ortaya koymuş, Birliğe yeni üye olan Polonya ise bu ihtimali değerlendirdiğini belirtmiştir¹⁵.

AB üyesi ülkeler bu konuda farklı yaklaşımlara sahiptirler. Üye ülkelerin bazıları nükleer enerjiye büyük ölçüde bağımlıyken, diğerleri nükleer enerjiden uzak bir Enerji Politikası izlemeyi tercih etmektedirler. Bu bağlamda, Avrupa kurumları, nükleer enerjinin geliştirilmesine izin veren Euratom Antlaşması çerçevesinde sorumluluk

¹⁴ European Commission, Transport infrastructure charging policy,

http://europa.eu.int/comm/transport/infrcharging/charging_en.html

¹⁵ European Commission memo "Un cadre commun pour la sûreté nucléaire et la gestion des déchets dans l'UE", Septembre 2004, http://europa.eu.int/comm/energy/nuclear/doc/2004_09_08_paquet_nucleaire_revise_fr.pdf

taşımaktadır. Yüksek düzeyde bir nükleer güvenlik, yayılmanın önlenmesi ve insan sağlığının yüksek düzeyde korunması gibi bazı ortak ilkeler kabul edilmiştir. Ancak, sonuçta, standartların belirlenmesi ve nükleer tesislere lisans verilmesi konusunda sorumluluk üye ülkelere aittir.

Komisyon, Konsey'e 8 Eylül 2004 tarihinde, nükleer tesislerin güvenliği ve nükleer atıklar konusunda yeni bir direktif teklifi sunmuştur¹⁶.

AB'nin Enerji Politikası çerçevesinde oluşturduğu programlardan biri olan SURE Programı, nükleer enerji alanına ilişkindir. Birliğin "Enerji Çerçeve Programı"nın bir parçası olan SURE Programı'ndan, AB üyesi ülkelerin yanı sıra, TACIS Çerçeve Programı'na¹⁷ (2000-2006) katılan Doğu Avrupa ve Orta Asya ülkeleri¹⁸ de yararlanabilmektedir. SURE üç alanı kapsamaktadır:

i. Radyoaktif maddelerin taşınması: Sağlık, güvenlik ve nükleer güvenlik teknolojileriyle ilgili problemler. Program'ın bu alandaki amaçları şunlardır;

- Güvenlik standartlarını yükseltmeye yardım etmek ve bahsedilen uyumlaştırma tedbirlerini alarak İç Pazar'ın işleyişini kolaylaştırmak,
- Deney ve teknik bilgi gelişimini sağlayarak yasal mevzuatı iyileştirmeye yardım etmek,
- Taşıma esnasında meydana gelen olayların teknik boyutunu değerlendirerek gelecek için çıkarımlar yapmak,
- TACIS Programı'na katılan ülkelerle taşıma güvenliğinin artırılmasına ilişkin işbirliği yapmak,
- SURE Programı'na katılan ülkeler ile Topluluğun ilgili organları arasındaki işbirliği ve bilgi akışını artırmaya yönelik çalışmalar yapmak.

Avrupa Komisyonu'nun nükleer maddelerin taşınmasıyla ilgili faaliyetlerinin yasal dayanağı Avrupa Topluluğu'nu kuran Antlaşma'nın Ulaştırma Politikası'yla ilgili 5. başlığı ve Euratom Antlaşması'nın radyasyondan korunmayla ilgili temel standartları koyduğu 3. bölümüdür. Komisyon, bu faaliyetleri desteklemek amacıyla 1982'de Avrupa Parlamentosu'nun isteğiyle, radyoaktif maddelerin güvenli taşınması konusunda, ulusal uzmanlardan oluşan bir "Sürekli Çalışma Grubu" oluşturmuştur. Bu çalışma grubu Komisyon'a nükleer madde taşımacılığıyla ilgili taslaklar sunmaktadır.

Komisyon, radyoaktif maddelerin sevkiyatının sayısı ve özellikleri ile sevkiyat sırasında meydana gelebilecek kazaları içeren bir veri tabanı geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapmaktadır. Bu veri tabanının AB içinde taşınmakta olan paketlerin sayısı ve türü

¹⁶ Bkz. http://europa.eu.int/comm/energy/nuclear/safety/doc/com_2004_0526_en.pdf

¹⁷ Council Regulation (EC, Euratom) No 99/2000 of 29 December 1999.

¹⁸ Ermenistan, Azerbaycan, Beyaz Rusya, Gürcistan, Kazakistan, Kırgızistan, Moldova, Rusya, Tacikistan, Türkmenistan, Ukrayna ve Özbekistan.

konusunda da bilgi sağlaması öngörülmekte, böylece nükleer sektörün kabul edilebilirliğini sağlayan şeffaflık ve güvenliği sağlayıcı önlemlerin alınması hedeflenmektedir.

ii. TACIS¹⁹ Programı'na katılan ülkelerle sınai işbirliği: Bu başlık altında amaçlananlar;

- Endüstriyel, idari, yasal ve finansal alanlarda analizler yapmak,
- Avrupa nükleer güvenlik teknolojilerinin transferine yönelik endüstriyel işbirliği tedbirlerini teşvik etmek,
- Topluluk ve TACIS ülkeleri arasında nükleer kuruluşların güvenliği konusunda işbirliğini sağlamaktır.

Bu alanda, 1995 yılında Komisyon Ulaştırma ve Enerji Genel Müdürlüğü ve Rus Atom Enerjisi Bakanlığı arasında, nükleer kuruluşlara mal ve hizmet sağlayan Rus ve Avrupa endüstrileri arasında işbirliğini başlatmaya yönelik bir memorandum imzalanmıştır.

iii. TACIS Programı'na katılan ülkelerdeki koruma önlemleri:

- Eğitim, alışma dönemi, uzmanların meslek içi eğitimi ve teknolojik gelişmeler konusunda bilgilendirilmesi,
- Modern lojistik, değerlendirme ve kontrol donanımının kurulması.

Eski Doğu Bloku ülkelerindeki politik olaylar ile nükleer ve radyoaktif maddelerin bu ülkelerden gelen yasal olmayan akışı nedeniyle söz konusu ülkelerdeki yerel görevlilerin nükleer maddelerin kontrolüne ilişkin eğitimini gerçekleştirmek bir zorunluluk haline gelmiştir. Genel olarak bu alandaki öncelik, koruma yöntemlerine ilişkin olarak uzmanların meslek ve meslek içi eğitimlerine verilmiştir. Bu başlık altında Komisyon şu gibi faaliyetler düzenlemiştir:

- AB, MDAÜ ile BDT ülkelerinde kurs ve mesleki eğitim kursları,
- AB ülkeleri ve diğer söz konusu ülkelerdeki uzmanlar için seminerler,
- AB ve BDT ülkelerinde nükleer konularda çalışan uzmanlara ziyaretler,
- Nükleer maddelerin yasadışı trafiğinin önlenmesi için örnekleme analizleri.²⁰

10. Enerji Politikası ve çevrenin korunması arasında nasıl bir ilişki vardır?

Enerji kaynağı olarak yaygın bir biçimde, petrol, kömür ve doğalgaz gibi yenilenemeyen enerji kaynakları ile, hidroenerji, jeotermal enerji, güneş, rüzgar,

¹⁹ TACIS, eski Sovyet Cumhuriyetleri ile Moğolistan'a teknik destek sağlanması için 1990 yılında oluşturulan bir AB programıdır. TACIS kapsamında verilen yardımlar hibe şeklinde olup, eğitim, enerji, ulaştırma, gıda üretimi ve dağıtımı ile sınai ve ticari işletmelere destek sağlanması olmak üzere beş alanda yoğunlaşmaktadır. 2000-2006 dönemi bütçesi 3.1 milyar Euro'dur.

²⁰ European Commission, Energy Framework Programme – SURE, http://europa.eu.int/comm/energy/en/pfs_sure_en.html

biomas enerjisi ve nükleer enerji gibi yenilenebilir kaynaklardan yararlanılmaktadır. Enerji tüketiminin her geçen gün arttığı, bunun için de bazı endişeler ve önemli çevre sorunlarının ortaya çıktığı, bunların gün geçtikçe de arttığı bilinmektedir. Enerjiye olan aşırı talep, ekonomiye ve çevreye yapabileceği etki düşünülmeden, her türlü enerji kaynağının kullanımına imkan tanımaktadır. Dolayısıyla, bir tarafta enerji ihtiyacı, diğer tarafta da ekolojik denge ve çevrenin korunması göz önünde bulundurulduğunda, uzun vadede artan enerji ihtiyacının karşılanmasında çevreye olası zararları önlenabilir kaynakların kullanımı önem kazanmaktadır. Bu yaklaşım enerjinin sürdürülebilir kalkınma anlayışı ile sağlanmasını gündeme getirmektedir. Bu çerçevede, enerji kaynaklarının taşıdığı çevresel riskler için gereken tedbirleri almak, enerji verimi ve tasarrufu tedbirlerini uygulayıp kaynak kaybını en aza indirmek, enerji arzının, ihtiyaçtan fazla artmasını engelleyici planlamalar yapmak ve atmosferi korumak gerekmektedir.

Enerji elde edilmesi ile ilgili en yaygın olarak bilinen kirlenme türü, fosil yakıtların kullanılmasından kaynaklanmaktadır. Petrol, doğalgaz, kömür gibi yaygın olarak kullanılan fosil yakıt türleri, doğal kaynaktan çıkarılırken temiz çevre özelliği kaybolmakta, sürekli bir risk oluşturmaktadır. Fosil yakıtların kullanımları sırasında atmosfere bıraktıkları kükürtdioksit, karbonmonoksit ve azotoksit emisyonları büyük ölçüde hava kirliliğine neden olmaktadır. Bu kirliliğin atmosferdeki etkileri ise bir taraftan küresel ısınmaya ve iklim değişikliğine diğer taraftan da asit yağmurlarına yol açmaktadır. Avrupa Birliği, küresel karbondioksit emisyonlarını 2010 yılına kadar %15 azaltmaya başlayacak şekilde değiştirmeyi amaçlamaktadır. Birlik, çevrenin, enerji planlaması ve arzı ile bütünleştirilmesi ve çevre, Avrupa endüstrisinin rekabet gücü ve Birliğin enerji kaynakları arasında sürdürülebilir bir ilişkinin olabilmesini hedeflemektedir.

Yenilenebilen enerji kaynaklarının kullanımı sırasında ise, diğerlerine oranla kıyaslanamayacak kadar az olmakla birlikte belli zararları ortaya çıkmaktadır. Hidrolik güç elde etmek için yapılan baraj gölleri altında kalan flora ve fauna olumsuz olarak etkilenmektedir. Rüzgar gücünü kullanıma çeviren ekipmanların çok fazla gürültü çıkarması da bir diğer çevre sorunudur. 20. yüzyılda kendisine hem çok umut bağlanan, hem de en çok tartışılan enerji türü olan nükleer enerji ise kaza durumunda etkisinin yüksek olması ve radyoaktif atıkların imhasının bazı güçlükler doğurması nedeniyle çevrecilerin eleştirilerine maruz kalmaktadır. Özellikle yakın geçmişte yaşanan Çernobil olayı enerji ile çevre korunması arasındaki ilişkinin önemini ortaya koymuştur.

Enerji kaynaklı çevre kirliliği sorunlarının çözümü için yapılan uzun vadeli planlarda, yenilenemeyen enerji kaynaklarının tüketimi, günümüz koşullarına uygun düzeyde tutulmasına çalışılmaktadır. Doğaldır ki, bugünkü kalkınma hızı içinde, enerjisi,

dolayısıyla kaynakları tüketmeden bir gelişmeden söz edilmesi mümkün değildir. Ancak hedef, tüketirken de çevreye en az zararı vermek olmalıdır. Kısa vadeli planlarda, çevreye en az zarar veren ekonomik yenilenebilir enerji kaynaklarından yararlanmak ana hedefi oluşturmalıdır. Sadece çevre unsurunun düşünülmediği bir kalkınma da, ekonomik olmayan bir enerji kaynağının kullanıma sokulması da sürdürülebilir kalkınma anlayışına ters düşecektir.

Enerji kaynaklı çevre sorunlarının çözümünde alınması gereken öncelikli önlemlerden bazıları şu şekilde sıralanabilir:

- Yakma teknolojilerinin iyileştirilmesi,
- Dağıtım hatlarındaki kayıpların azaltılması,
- Aydınlatma, ısıtma ve ısınma enerjisinin bilinçsizce harcanmasının engellenmesi,
- Binalarda izolasyon,
- Toplu taşımacılık,
- Hidrolojik potansiyelden yararlanma,
- Güneş ve rüzgar enerjisinden istifade etme,
- Doğalgaz kullanımının yaygınlaştırılması,
- Kükürtü az fosil yakıt kullanımı,
- Santrallere baca gazı arıtma tesisleri kurulması,
- Konutlar için zararsız kömür tedariki,
- Düşük emisyonlu motorlu taşıtların geliştirilmesi ve kontrolü,
- Bilimsel temellere dayalı, mevcut ekolojik koşullara uygun bir Enerji Politikası geliştirilmesi ve
- Bu politikalara uygun planların ve programların yapılıp yürürlüğe koyulması.²¹

11. AB'nin enerji alanındaki yetkileri ve örgütlenmesi karşı karşıya bulunduğu sorunlarla mücadele etmeye yeterli midir?

Avrupa Birliği'nin enerji alanındaki adem-i merkeziyetçi yapısının güçlü olması, bu alanın Birlik tarafından yönetilmesini karmaşık hale getirmektedir. İskandinav ülkeleri dışında, tamamen bütünleştirilmiş bir sınırlar ötesi elektrik ve doğalgaz pazarından bahsetmek zordur. Üye ülkeler arasındaki elektrik ve doğalgaz fiyatlarındaki farklılıkların artma eğilimi göstermesi de AB'nin enerji sektörüne ilişkin yapılanmasının sorgulanmasına yol açmıştır. Üye ülkelerle AB arasında bölüştürülmüş olan AB'nin enerji sektöründeki düzenleyicilik kapasitesi bazı alanlarda yetersiz kalmaktadır. Birlik seviyesindeki enerji sektörü örgütlenmesi hassas bir yapı arz etmektedir. AB, sık sık üye ülkelerin işlerine karışmakla suçlanmaktadır. İdari kapasitedeki belirsizlikler

---

²¹ European Environment Agency, "Energy and Environment in the European Union", 2002, p. 9.

özellikle elektrik ve doğalgaz iç pazarlarının sorunsuz çalışması ile sınırlar arası ticarete ilişkin sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Avrupa Birliği, enerji alanındaki kararlarının daha etkili uygulanmasına hizmet etmek amacıyla 11 Kasım 2003 tarihli Komisyon kararı ile Avrupa Elektrik ve Doğalgaz Düzenleme Grubu'nu oluşturmuştur.²² Böylelikle Birliğin, elektrik iç pazarı ve sınırlararası elektrik ve doğalgaz ticaretine ilişkin politikalarının bu düzenleyici çerçevede sayesinde daha kolay hayata geçirilmesi hedeflenmektedir. Bu alanda, 2003 yılında kabul edilmiş olan AB direktiflerine göre, üye ülkelerdeki yetkili düzenleyici makamlar belirlenmeli ve bu makamlar doğalgaz ve elektrik endüstrilerinden tamamen bağımsız çalışmalıdırlar. Bu düzenleyici kuruluşlar, faaliyetlerini sürdürürken Avrupa Doğalgaz ve Elektrik Düzenleme Forumlarının önerilerini dikkate almalıdırlar. Farklı ülkelerdeki düzenleme kurullarının işbirliği ve koordinasyonu enerji iç pazarının tamamlanması ve özellikle yeni üye ülkelerin entegrasyonunun daha kolay sağlanması açısından önemlidir.

Avrupa Elektrik ve Doğalgaz Düzenleme Grubu, ulusal düzenleme kurullarına hem danışmanlık yapacak hem de bu kurullar ile Komisyon arasındaki işbirliği ve koordinasyonu sağlamakla mükellef olacaktır. Grubun üyeleri ulusal enerji düzenleme kurullarının başkanları veya temsilcilerinden ve yüksek düzeyde bir Komisyon temsilcisinden oluşacaktır. Grup, enerji sektörüyle ilgili uzmanlar, tüketici, üretici ve pazarlayıcı kesimler ile sürekli iletişim ve karşılıklı danışma anlayışı ile çalışacaktır. Görüldüğü gibi AB'nin enerji alanındaki yetkileri ve örgütlenmesi henüz kurulma aşamasında olup, karşılaşılan sorunlarla mücadele etmedeki başarısı önümüzdeki yıllarda ortaya çıkacaktır.²³

12. AB'nin genişlemesi Birliğin Enerji Politikası'nı nasıl etkilemektedir?

AB-15 ülkelerinde 2020 yılı itibariyle enerji talebi büyüme hızının %10 ile %15 civarında olması beklenmektedir. AB'nin yeni 10 üyesinde ise bu büyüme oranının %40'ın da üzerinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Bu da AB'nin enerji ihtiyaçlarının önümüzdeki 20 yıllık dönemde hem kalite hem de miktar olarak önemli değişikliklere uğramasını kaçınılmaz kılmaktadır. Dolayısıyla önümüzdeki dönemde AB'nin, enerji alanında, Rusya'ya olan bağımlılığı artacaktır. Genişleme ile birlikte AB'nin, enerji verimliliğinin sağlanmasına, nükleer ve çevresel güvenliğin garanti edilmesine, arz güvenliği ile sosyal ve bölgesel yeniden yapılanmaya ilişkin harcamaları artmıştır. Genişleme sonucunda Euratom tarafından üye ülkelere sağlanan kredilerin üst sınırının yükseltilmesi gerekmiş, Komisyon'un yapısal

²² Commission Decision of 11 November 2003 on establishing the European Regulators Group for Electricity and Gas, 2003/796/EC.

²³ CEPS, "Rethinking the EU regulatory strategy for the internal energy market – Prospectus for a CEPS Task Force", January 2003, p. 5.

politikalara müdahalesi artmıştır. 25 üyeli AB’de enerji iç pazarının tamamlanması da zorlaşmıştır.

Bu gelişmeler, enerji talebi yönetiminin yeniden düzenlenmesi ve yeni enerji altyapılarının inşa edilmesini gerektirdiği gibi enerji ağlarının bağlantı kapasitesinin sağlanması zorunlu kılmaktadır. Bütünleştirilmiş enerji ağları, genişlemiş bir AB için İç Pazar’ın oluşması ve enerji arzı güvenliğinin sağlanması açısından hayati önem taşımaktadır.

Genişleme ile AB’ye dahil olacak olan ülkeler serbest enerji ticaretini sağlamak amacıyla miktar kısıtlamalarını kaldırmak, Topluluk ihracatına yönelik ayırımcılık olmamasını sağlamak için yerleşim hakkı ve hizmetlerin serbest dolaşımına imkan sağlamak ve rekabet kuralları ve standardizasyon gibi iç pazarla ilgili düzenlemeleri yapmak durumunda kalmışlardır. AB’ye yeni üye ülkelerin AB enerji alanına başarılı bir şekilde katılımlarıyla; AB’nin önemli enerji sağlayıcıları olan Rusya, Orta Asya ve Orta Doğu ile bağları güçlenmiş, önemli enerji geçiş yolları AB sınırlarına içine girmiş, enerji araştırması ve teknoloji geliştirilmesinde yeni bir sinerji yaratılmış, çevresel kaygı ve akıllıca kullanım, enerji kullanımında da Avrupa kıtası geneline yayılarak, enerji sanayi için yeni pazarlar oluşmuş ve enerji arzı istikrarı sağlanması kolaylaşmıştır.

13. Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu Antlaşması’nın sona ermesini takiben bu sektörde nasıl bir düzenlemeye gidilmiştir?

Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu Antlaşması’nın (AKÇT) sona ermesine ilişkin belli sorunları çözmek üzere, AKÇT fonlarının, Avrupa Topluluğu’na devredilmesine karar verilmiştir. Bu amaca yönelik olarak söz konusu fonların kömür ve çelik sanayilerine ilişkin araştırmalar için kullanılabilmesi yönünde düzenlemeler yapılmıştır. Birlik üyesi ülkeler, bu yöndeki kuralların belirlenmesi için Avrupa Topluluğu Kurucu Antlaşması’na bazı hükümler eklenmesine karar vermişlerdir. Bu hükümler, 26 Şubat 2001 tarihinde imzalanıp 1 Şubat 2003’te yürürlüğe giren ve Avrupa Birliği Antlaşması, Avrupa Topluluklarını Kuran Antlaşmalar ve ilgili bazı kararları değiştiren Nice Antlaşması’na bir protokol halinde eklenmiştir. Protokole göre:

- AKÇT’nin 23 Temmuz 2002 tarihi itibarıyla varolan tüm aktif ve pasifleri, 24 Temmuz 2002 tarihi itibarıyla Avrupa Topluluğu’na devredilmiştir.
- Bu aktif ve pasiflerin net değeri, 23 Temmuz 2002 tarihli AKÇT bilançosunda görüldüğü şekilde, tasfiye işlemlerinden kaynaklanan artış ve azalışlardan sonra, ‘Tasfiye edilen AKÇT’ olarak atıfta bulunan, kömür ve çeliğe ilişkin sektörlerdeki araştırmalar için kullanılacaktır.
- Tasfiyenin tamamlanmasını takiben, aktiflere, ‘Kömür ve Çelik için Araştırma Fonu Aktifleri’ olarak atıfta bulunulacaktır.

- 'Kömür ve Çelik için Araştırma Fonu' olarak atıfta bulunulan bu aktiflerin gelirleri, araştırma çerçeve programı dışında, özel olarak, kömür ve çelik endüstrisine ilişkin araştırmalar için de kullanılabilir.
- Konsey, Komisyon'un önerisi üzerine ve Avrupa Parlamentosu'na danıştıktan sonra, Kömür ve Çelik için Araştırma Fonu'nun aktiflerinin işletilmesine ilişkin çok yıllık mali direktifler ile Fon'un araştırma programına ilişkin teknik yönergeleri, oybirliği ile kabul edebilecektir.²⁴

Komisyon tarafından Şubat 2002'de kabul edilen AKÇT'nin sona ermesine ilişkin mali protokolde ise AKÇT kaynaklarının %72,8'inin bundan böyle çelik araştırmaları, %27,2'sinin de kömür araştırmaları için kullanılmasına karar verilmiştir. Mali protokol her beş yılda bir gözden geçirilecektir. Komisyon ayrıca, AB çelik ve kömür politikalarını şekillendirmeye, sadece araştırma alanında değil, Sanayi Politikası, enerji ve genişleme sürecini de dikkate alacak şekilde uluslararası ticaret alanlarında da devam edecektir. Aday ülkelerin büyük ancak henüz tam anlamıyla altyapısı tamamlanmamış çelik ve kömür sektörlerinin, AB ekonomisine entegrasyonu AKÇT sonrasında Komisyon'un önündeki önemli sorunlardan biri olacaktır. Bu ve benzeri sorunların çözümünde AKÇT tecrübesinden yararlanılması gerekecektir. Konsey ayrıca, AKÇT'nin son ermesinin ardından, 27 Şubat 2003'te, üçüncü ülkelere yapılan kömür ithalatının izlenmesine ilişkin bir Tüzük yayımlamıştır²⁵.

14. Avrupa Birliği - Rusya Enerji Diyalogu süreci nedir?

30 Ekim 2000'de gerçekleştirilen AB-Rusya Zirvesi'nde, AB-Rusya Enerji Ortaklığı tanımında ve düzenlemelerinde ilerleme kaydedebilmek için AB ve Rusya arasında düzenli olarak bir enerji diyalogu oluşturulmasına karar verilmiştir. Bu Zirve'de kabul edilen ortak bildiri de belirtildiği gibi enerji ortaklığı, enerji tasarrufunda işbirliği, üretim ve ulaşım altyapılarının rasyonelleştirilmesi, Avrupa yatırım olanakları ile üretici ve tüketici ülkeler arasındaki ilişkiler gibi sektöre dair ortak çıkarlarla ilgili konular tartışılmıştır.

Rusya ve Avrupa Birliği enerji sektöründe doğal ortak konumundadır. Rusya'dan yapılan enerji ithalatı AB'nin toplam enerji ithalatının %45'ine tekabül etmektedir. Rusya'daki enerji sektörü yabancı yatırım ve ihracat gelirleri için önemli fırsatlar sunmaktadır. Bunun da ötesinde AB'nin ve Rusya'nın, kıtanın genelinde enerji güvenliğini iyileştirmede ortak çıkarları vardır. AB ve Rusya'nın ortak çıkarları AB açısından enerji arzının sürekliliğinin garantilenmesi ve fiyatların hesaplı olması, Rusya açısından ise enerji üretiminde AB yatırımının sağlanması ve enerji sektöründe verimlilik (petrol, doğalgaz ve elektrik).

²⁴ Nice Antlaşması, 26 Şubat 2001.

²⁵ Council Regulation (EC) No 405/2003.

Ortaklık ve İşbirliği Anlaşması'nın yasal çerçevesi içinde oluşturulan enerji ortaklığının genel amacı enerji piyasalarının açılması ve bütünleştirilmesi politikalarının yürütülmesi ile enerji ilişkilerinin iyileştirilmesidir. Enerji ortaklığı, petrol, doğalgaz ve elektrik alanlarını kapsamaktadır. Enerji ortaklığı, altyapıyı yenileyebilmek için Rusya enerji sektöründeki yatırım olanaklarının iyileştirilmesini, enerji tasarrufu sağlayan ve çevreye dost teknolojilerin teşvik edilmesini ve Rusya içindeki enerji tasarrufunun geliştirilmesini amaçlamaktadır. Ortaklık vesilesiyle AB, Rusya'nın mali istikrar, üretimin iyileştirilmesi ve yatırımların korunması konularında somut taahhütler vermesine çalışmaktadır.

Ekim 2000'deki AB-Rusya Zirvesi, enerji diyalogunun geleceğini oluşturmuştur. Zirve'de artık daha işlevsel bir döneme girildiği belirtilmiş ve kısa dönemde gelişme kaydedilmesi umulan konular şöyle sıralamıştır:

- Rusya'daki enerji üretiminin ve taşımacılığının yasal temellerinin iyileştirilmesi,
- Uzun süreli enerji kaynakları için yasal güvence verilmesi,
- Ulaşım ağlarının fiziksel güvenliğinin temin edilmesi,
- Bazı yeni ulaşım altyapılarının 'ortak çıkar' olarak kabul edilmesi,
- Rusya'nın Arkhangelsk ve Astragan bölgelerinde makul enerji kullanımı ve tasarrufu ile ilgili pilot projelerin uygulamaya koyulması.²⁶

AB-Rusya Ortaklık ve İşbirliği Anlaşması Nisan 2004'te yeni on üye ülkeyi kapsayacak şekilde yeniden düzenlenmiştir. Rusya, 2004 yılında AB Komisyonu'nun enerji piyasaları izleme sistemine dahil olmuştur.

AB-Rusya Enerji Diyalogu'nun geldiği en son noktaya ilişkin 5. İlerleme Raporu Kasım 2004'te açıklanmıştır²⁷. Rapora göre AB-Enerji Diyalogu'nun öncelikli alanları şunlardır:

- Yatırımları geliştirmek,
- Enerji tasarrufu, enerjinin etkili kullanılması ve yenilenebilir enerji alanlarında daha yakın işbirliği kurmak,
- Enerji sevkiyatı altyapısının güvenliğini güçlendirmek,
- Elektrik piyasalarının bütünleştirilmesine yönelik yeni bir açılım oluşturmak.

15. Türkiye'nin Enerji Politikası AB ile uyumlu mudur?

Türkiye'nin enerji tüketiminin yarıya yakını petrole dayalı kaynaklardan karşılanmaktadır. Bu, Türkiye'ye önemli bir yük teşkil etmektedir. İşletme ve maliyet

²⁶ European Commission, The EU-Russia Energy Partnership, http://europa.eu.int/comm/energy_transport/en/lpi_en_3.html

²⁷ EU-Russia Energy Dialogue, Fifth Progress Report, Moscow/Brussels November 2004. http://europa.eu.int/comm/energy/russia/joint_progress/doc/progress5_en.pdf

açısından kömüre dayalı termik santraller verimliliğini kaybetmektedir. Türkiye'nin, AB'nin Enerji Politikası'na uyumu enerji kaynaklarının çeşitliliğinin ve kalitesinin artırılması açısından son derece önemlidir. Türkiye enerji konusunda kilit role sahip, önemli bir hidroelektrik enerji üreticisi konumundadır. Türkiye'nin stratejik konumu, Türkiye'yi, Avrupa'ya petrol ve doğalgaz taşınması için geçit bir ülke haline getirmektedir. Türkiye ile katılım müzakerelerine başlanması kararının alındığı 17 Aralık 2004 AB Konseyi Zirvesi öncesinde Komisyon'un açıkladığı üç rapordan biri olan "Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Muhtemel Üyeliğinin Sonuçları"nda da Türkiye'nin üyeliğinin Birliğe katacağı avantajlar arasında enerjiye ilişkin olanlar ön plana çıkmaktadır. Raporda enerjiye ilişkin olarak şu ifadeler yer almaktadır²⁸ "Özellikle enerji konusunda Türkiye'nin oynayacağı rol tartışmasız çok önemli olacaktır. AB bu sayede dünyanın enerji bakımından en zengin bölgeleri ile komşu olacaktır. Türkiye, coğrafi konumu nedeniyle, tam üyelikle birlikte AB enerji arzının güvenliğinde büyük rol oynayacak, petrol ve doğalgaz açısından önemli bir geçiş ülkesi olacaktır. Türkiye'nin katılımı, AB'ye, enerji tedariki açısından daha iyi nakil yolları sağlayabilecektir. Böylelikle hem AB enerji arzını koruyabilecek, hem de bu bölgeler enerji ürünlerine yeni pazarlar sağlayabilecektir. Türkiye'nin üyeliği ayrıca AB ve güney komşuları arasında karayolu, demiryolu, hava, deniz ve boru hattı bağlantılarını ciddi biçimde güçlendirecektir."

Bilindiği gibi Türkiye, AB'nin 12 Akdeniz ülkesini kapsayan ortaklık sisteminin de bir parçasıdır. 1995 yılında, Barselona Bildirgesi ile, Avrupa-Akdeniz Ortaklığı kurulmuş ve enerji işbirliğinin geliştirilmesine özel atıf yapılarak, enerjinin önemli rolü kabul edilmiştir. Türkiye ve AB, bu çerçevede sürekli diyalog içinde olmuş, bölgesel çapta projeler geliştirme imkanını bulmuşlardır. 1997 yılında Trieste Konferansı'nda, enerji bakanları, 27 ortak ülkenin temsilcilerinden oluşan Avrupa-Akdeniz Enerji Forumu'nu kurmaya karar vermişlerdir. Bir yıl sonra, Mayıs 1998'de, işbirliği amacıyla bir Avrupa-Akdeniz Enerji Eylem Planı oluşturulmuştur. Sektör düzeyinde, Akdenizli ortakların ve AB'nin enerji üreten işletmeleri arasında işbirliği yapılması ve enerji üreten sanayi işletmelerinin beklenen talep artışına uyum sağlaması iki hedef olarak belirlenmiştir. MEDA programı, Akdeniz bölgesine yönelik başlıca işbirliği aracıdır. Avrupa Yatırım Bankası'ndan da önemli destek gelmektedir. Karadeniz Bölgesi'nde enerji işbirliğini geliştirmeye yönelik AB faaliyetlerine Türkiye de katılmaktadır. Türkiye, enerji bağlantı altyapılarında yatırım yapılmasını teşvik etmeye yönelik devam faaliyetleri yanı sıra, (enerji bağlantı projeleriyle ilgili yatırımların etkinliği ve eşgüdümünü sağlamaya katkıda bulunmuş olan ve bölgedeki planlanan doğalgaz, elektrik ve petrol bağlantı projelerinin bir envanterini çıkarmış olan) Balkan Enerji Bağlantı Görev Gücü gibi enerji bağlantılarını geliştiren faaliyetlerde de yer almıştır. Türkiye ayrıca, Arnavutluk, Ermenistan, Azerbaycan, Bulgaristan, Gürcistan, Yunanistan, Moldova,

²⁸ Bkz. http://europa.eu.int/comm/enlargement/report_2004/#regular_reports_2004

³⁰ Bkz. http://europa.eu.int/comm/enlargement/report_2004/#regular_reports_2004

Romanya, Rusya Federasyonu, Ukrayna, Makedonya, Türkiye ve AB arasında işbirliğini geliştirmek için Sofya'da kurulmuş olan Karadeniz Bölgesel Enerji Merkezi'nin (BSREC) aktif bir üyesidir. Bu merkez, enerji politikaları geliştirilmesi, Enerji Şartı Antlaşması'nın uygulanması, yatırımların teşvik edilmesi gibi faaliyetler gerçekleştirmektedir. Kafkasya ve Orta Asya Cumhuriyetleri (Ermenistan, Azerbaycan, Gürcistan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Tacikistan ve Türkmenistan) ile AB işbirliği konusunda da Türkiye'nin oynayacağı rol önemlidir. AB, ekonomik desteğe, enerji arz güvenliğini takviye etme ihtiyacına ve AB'de doğalgaz kullanımında beklenen artışa dayalı olarak işbirliği için bir strateji geliştirmiştir. Bu çerçevede eski Sovyet devletlerine yardım etmeyi amaçlayan "TACIS" Programı çerçevesinde finanse edilen bir AB girişimi olan "INOGATE" yoluyla teknik yardım verilmektedir.

Türkiye'nin AB enerji mevzuatına uyum konusundaki yükümlülükleri ile ilgili en son ve en önemli gelişmelerin ne olduğu, Avrupa Komisyonu'nun 2004 yılı Türkiye İlerleme Raporu ile ortaya koyulmuştur. Türkiye'nin AB Enerji Politikası'na uyumuna ilişkin olarak söz konusu Rapor'da belirtilen hususlar aşağıda özetlenmektedir³⁰:

- Türkiye son ilerleme raporundan bu yana enerji alanında belirli ilerleme kaydetmiştir.
- Arz güvenliği alanında, petrol stokları konusundaki müktesebata ileri düzeyde uyumu öngören yeni bir Petrol Kanunu 2003 Aralığında yürürlüğe koyulmuştur. Kanun, Enerji Piyasaları Denetleme Kurumu'na petrol ürünleri pazarını düzenleme ve denetleme yetkisi vermektedir.
- Türkiye, enerji arzı güvenliğini güçlendirmek için kaynaklarını ve enerji yollarını çeşitlendirmek ve Kafkas ve Ortadoğu petrol ve doğalgazının AB'ye iletilmesinde transit ülke olarak rolünü güçlendirmek için çaba göstermeye devam etmiştir. Türkiye ve Yunanistan arasında doğalgaz tedariki anlaşması imzalanmasının ardından iki ülkeden dağıtım firmaları 2003 Aralığında aralarında satış anlaşması imzalamışlardır. Bağlantının yapımına 2004 yılında başlanması ve 2006 yılında tamamlanması planlanmaktadır. Türkiye ayrıca, İran'ın da aralarında bulunduğu Kafkas ülkelerinden doğalgaz tedariki yapılmasına izin verecek olan ve Türkiye-Bulgaristan-Romanya-Macaristan-Avusturya arasında yapılması planlanan "Nabucco" doğalgaz boru hattı projesine destek vermiştir. Ayrıca; Mısır, Suriye ve mümkün olduğunda Irak ile de AB'ye doğalgaz tedarik edilmesi için işbirliğine devam edilmektedir. Petrol konusunda ise, Bakü-Tiflis-Ceyhan boru hattının inşası, 2005 yılından itibaren faaliyete geçecek şekilde devam etmektedir.
- Rekabetçilik ve ulusal enerji piyasası konusunda, Yüksek Planlama Kurulu, özelleştirme de dahil olmak üzere sektör reformunu hedefleyen bir elektrik sektörü strateji belgesini yürürlüğe koymuştur. Piyasanın tam olarak serbestleştirilmesinin 2011 yılında gerçekleşmesi öngörülmektedir. Mevzuat açısından, Elektrik Piyasası Kanunu'nun geliştirilmesi üzerinde durulmaktadır.

Kaçak elektrik kullanımı, TEDAŞ tarafından 2003 yılında başlatılan girişime rağmen, 2003 yılı için %20 oranında seyretmektedir, 2004'de oranın %18'e düşürülmesi planlanmaktadır.

- Türkiye'nin güç sistemini Avrupa elektrik ağı ile birleştirmeyi amaçlayan, 2006 sonu itibarıyla faaliyete geçmesi planlanan Babaeski-Filippi arasındaki bağlantının inşası ilerleme kaydetmiştir.
- Doğalgaz sektörüne ilişkin olarak; önceden BOTAŞ'ın sahip olduğu ve işlettiği iki dağıtım firması Doğalgaz Piyasası Kanunu çerçevesinde özelleştirilmiştir. Doğalgazın yeni girdiği şehirlerde de dağıtımın özelleştirilmesi öngörülmektedir. Mevzuatın geliştirilmesine çalışılmaktadır. Ulusal doğalgaz pazarının %80'i serbestleştirilmiştir. Ancak, BOTAŞ arz alanındaki tekel konumunu korumaktadır. Doğalgaz Piyasası Kanunu, BOTAŞ'ın mevcut sözleşmelerden kaynaklanan yükümlülüklerini ihaleler yoluyla diğer piyasa aktörlerine devretmesini öngörmektedir. Ancak, halen somut bir gelişme elde edilememiştir.
- Türkiye, Güneydoğu Avrupa'da bölgesel bir elektrik ve doğalgaz piyasası oluşturmayı amaçlayan Atina Memorandumu'nu Aralık 2003'te imzalamıştır.
- Hükümet etkili enerji kullanımına ilişkin olarak bir strateji yürürlüğe koymuştur. Yenilenebilir enerjiye, nükleer enerjiye ve katı yakıtlara ilişkin olarak gelişme kaydedilmemiştir.
- Arz güvenliği açısından, acil durum stok miktarının müktesebat ile uyumlaştırılması gerekmektedir.
- Elektrik sektörü için kabul edilen strateji belgesi yapısal sorunları çözmekte faydalı olacaktır. Yap-işlet-devret ve işletme hakkı devir sözleşmelerindeki garantili fiyatlar yasal çerçeveye uygun hale getirilmeli ve verilen yardımların sona ermesi için bir takvim hazırlanmalıdır. Elektrik sektöründeki firmaların mali disiplininin, yapılan devlet yardımlarının kaldırılması ve faturaların ödenmesinin sağlanması yoluyla artırılması gerekmektedir. Kamu tekelinin toptan satış pazarındaki hakim durumunun düzeltilmesi, sınır-ötesi ticaret engellerinin kaldırılması ve mevcut uzun dönemli satın alım anlaşmaları sorununun çözülmesi gerekmektedir. Güneydoğu Avrupa'da bir enerji topluluğu oluşturmak üzere piyasanın serbestleştirilmesine devam edilmelidir.
- Doğalgaz sektöründe, serbestleştirme artırılmalı, BOTAŞ tekel olmaktan çıkarılmalıdır. Çapraz yardımlar kaldırılmalıdır.
- Komşu ülkelerle doğalgaz, petrol ve elektrik bağlantılarının geliştirilmesi, Türkiye'nin transit ülke olarak AB açısından önemli bir rol oynamasını sağlayacaktır.
- EPDK'nın idari kapasitesi güçlendirilmelidir. EPDK özellikle TEİAŞ ve BOTAŞ'ın faaliyetlerini izlemelidir. Kömür sektörüne yapılan devlet desteğinin devlet yardımları müktesebatına uyumu sağlanmalıdır.

- Türkiye'nin etkili enerji kullanımı performansı ve yenilenebilir enerji kaynakları yetersizdir. Türkiye'nin enerjinin etkili kullanılması için mevcut potansiyelini değerlendirmesi gerekir, bu alandaki müktesebata uyum sağlanmalıdır. Yenilenebilir enerji konusunda da aynı tedbirler alınmalı ve bir yasa çıkarılmalıdır.
- Nükleer enerji alanında ise, Türkiye, uluslararası yükümlülüklerine de uygun şekilde, nükleer enerji kullanan üniversite, hastane ve muayenehane gibi yerlerde Euratom önlemlerinin uygulanmasını sağlamalıdır.
- Türkiye, her ne kadar müktesebat uyumunu sağlamak yönünde ilerleme kaydetmişse ve etkili uygulamayı hızlandırmaya gayret göstermişse de, uyum genel olarak sınırlı ve enerji politikasının farklı yönleri açısından değişkendir.

25 Temmuz 2003 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Türkiye'nin Avrupa Birliği Müktesebatı'nın Üstlenilmesine İlişkin Gözden Geçirilmiş **Ulusal Programı** da enerji alanında gerçekleştirilenleri sıralamakta ve bundan sonra öncelik verilecekleri ortaya koymaktadır. UP'de, 2003-2006 döneminde AB'nin enerji iç pazarına ve bu alandaki tüm AB sistematiğine tam uyum sağlanacağı taahhüt edilmiştir. Gerekli olan idari kapasite ve eğitim ihtiyacının yanı sıra gereksinim duyulacak mali kaynaklar da, AB programlarından elde edilmesi gereken destek dahil olmak üzere ayrıntılı olarak tespit edilmiştir. Halihazırda, Başbakanlık, Enerji Bakanlığı, EPDK, ABGS ve diğer kurumlar Komisyon'un 2004 İlerleme Raporu'nda yer alan eksikleri gidermeye çalışmaktadır. Mevcut uyum durumu şu şekildedir³²:

- Kaçak elektrik kullanımının azaltılması için çalışmalar sürdürülmektedir.
- BOTAŞ'ın, 4646 sayılı Doğalgaz Piyasası Kanunu'nda mevcut yükümlülüklerini (doğalgaz ithalatı sözleşmeleri) piyasa payı %20 oluncaya ve 2009 yılına kadar devretmesi öngörülmektedir. Bu çerçevede, Kasım 2004'te BOTAŞ devir ihalelerine başlamış, bu husus Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. İhalede teklif alınması, potansiyel teklif sahiplerinin yeni yürürlüğe koyulan şebeke yönetmeliğini inceleme için süre istemeleri nedeniyle Nisan 2005'e ertelenmiştir. İlk etapta, bu ihaleyle 16 milyar metreküp/yıl doğalgaz sözleşmesinin devri öngörülmektedir. Ön değerlendirme lisansı için 34 ulusal ve uluslararası firma başvurmuştur. Ayrıca, yeniden yapılanma çerçevesinde, 2005 yılında BOTAŞ'ın hesaplarının Kanun'da öngörüldüğü gibi ayrışmasının tamamlanması beklenmektedir.
- Enerji Verimliliği Kanun Tasarısı Taslağı hazırlanmış ve ilgili kurumların görüşlerine sunulmuş olup, görüşler çerçevesinde revize çalışmalarına devam edilmektedir. Yenilenebilir Enerji Kanun Tasarısı TBMM Genel Kurulu'ndadır.
- Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu'nca onaylanan Elektrik İletim Sistemi Arz Güvenilirliği ve Kalitesi Yönetmeliği, 10 Kasım 2004 tarih ve 25639 sayılı Resmi

³² Kaynak: Enerji Bakanlığı, EPDK.

Gazete’de yayımlanmıştır. Ulusal Petrol Stok Sistemi kurulmasına yönelik olarak, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı’na yürütülen çalışmalar izlenmekte olup, Petrol Piyasası Kanunu’nun gereği bir Bakanlar Kurulu kararının istihsal edilmesi beklenmektedir.

- Kamu ağırlıklı yapısı devam etmekte olan elektrik enerjisi sektöründe, üretim ve dağıtım varlıklarının özelleştirilmesini takiben, mevcut düzenlemelerde değişiklik yapılması ve geliştirilmesi süreçlerini belirli kurallar dahilinde daha da etkin kılabilecek yönetim sürecine ilişkin düzenlemelere ihtiyaç duyulacaktır. Mevcut yapıda, 4628 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu çerçevesinde çıkarılan ikincil mevzuat ve söz konusu mevzuata ilişkin değişiklikler, tüm kamuoyunun görüşlerine açılmak suretiyle nihai hale getirilmekte olup, bu aşamada yeni bir düzenlemeye ihtiyaç duyulmamaktadır. Elektrik Piyasası Kanunu çapraz sübvansiyonların kaldırılmasını, ancak geçiş dönemi için tüketicilerin desteklenmesini öngörmektedir. Çapraz sübvansiyonun olmadığı gerçek maliyet-bazlı tarifelere geçiş, özelleştirme ile mümkün olabilecektir. Mart 2004’te açıklanan Elektrik Enerjisi Strateji Belgesi’nde, Özelleştirme İdaresi’nce 2006 yılı sonuna kadar dağıtım, 2009 yılı sonuna kadar da üretim tesislerinin özelleştirilmesi öngörülmektedir. Elektrik Piyasası Dengeleme ve Uzlaştırma Yönetmeliği, 3 Kasım 2004 tarihli ve 25632 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Piyasanın tam olarak rekabete açılmaması ve gerekli fiziksel altyapının oluşturulamaması nedeniyle sınır ötesi ticaret yapılamamaktadır.
- “EPDK’nın Kurumsal Yapısının Güçlendirilmesi” amacıyla, İtalyan Enerji Piyasası Düzenleme Otoritesi (AEEG) ile birlikte Eylül 2004 ayında AB destekli bir eşleştirme (twinning) projesi başlatılmıştır. 2005 yılı içinde AEEG ve diğer AB ülkeleri uzmanları çeşitli konularda bilgi vermek ve tecrübelerini paylaşmak üzere, Kurumumuza 20 ziyaret gerçekleştirmiştir. Ayrıca gene AB destekli “EPDK Düzenleyici Bilgi Sistemleri” (RIS) Projesinin hayata geçirilmesi için AB makamlarıyla temaslar sürdürülmektedir. Hollanda Hükümeti’nin katkısıyla Ocak 2005 ayında başlatılan “EPDK’nın Piyasa İzleme Yetkinliğinin Artırılması Projesi” çerçevesinde Hollanda Hükümeti tarafından tutulan danışman firma, AB mevzuatına EPDK’nın uyumu, piyasa izleme mekanizmasının oluşturulması konusunda EPDK uzmanları ile birlikte çalışmaktadır. Bu proje ile RIS Projesi birbirini tamamlar niteliktedir. Devlet yardımlarına ilişkin mevzuat uyumu yapılmadığı için kömür sektörüne yapılan devlet desteğine ilişkin bir gelişme yaşanmamıştır.

Nükleer enerji alanında ise herhangi bir ilerleme kaydedilmemiştir.

KAYNAKÇA

Avrupa Birliği Genel Sekreterliđi / **Avrupa Birliği Müktesebatı'nın Üstlenilmesine İlişkin Gözden Geçirilmiş Türkiye Ulusal Programı, Temmuz 2003**

Avrupa Komisyonu / **2004 Türkiye İlerleme Raporu – İKV Çevirisi**

Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği / **AB Enerji Politikası: Pazarın Açılması, Ekonominin Desteklenmesi, 2000**

Cahit Atlı / **AB Uyum Sürecinde Türkiye'de Enerji Entegrasyonu Çalışmaları, Standard – Ekonomik ve Teknik Dergi, Ağustos 2002**

EU-Russia Energy Dialogue / **Fourth Progress Report, November 2003; Fifth Progress Report, November 2004**

European Commission / **European Energy and Transport: Trends to 2030, January 2003**

European Environment Agency / **Energy and Environment in the European Union, 2002**

İktisadi Kalkınma Vakfı / **Nice Antlaşması, 26 Şubat 2001, Çevirenler: Sema Gençay Çapanođlu – Esra Uyanusta**

INTERNET ADRESLERİ

Avrupa Birliği Genel Sekreterliđi / **<http://www.abgs.gov.tr>**

Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği / **<http://www.deltur.cec.eu.int>**

European Commission, Energy / **<http://www.europa.eu.int/comm/energy>**

European Commission / **<http://www.europa.eu.int/comm/transport>**

İktisadi Kalkınma Vakfı / **<http://www.ikv.org.tr>**

The Center for European Policy Studies / **<http://www.ceps.be>**